

“Thiên hạ đệ nhất hùng quan” Ngày ấy... Bây giờ

14:32 03/08/2024

Nằm ở vị trí đặc địa, gần nhiều điểm du lịch nổi tiếng song nhiều khách thập phương vẫn chưa biết tới "Thiên hạ đệ nhất hùng quan".



"Thiên hạ đệ nhất hùng quan" đến nay đã có tuổi đời gần 200 năm

Nhắc đến những điểm đến du lịch nổi tiếng, thu hút đông đảo khách thập phương cả trong và ngoài nước ở nước ta, không thể không kể tới khu vực miền Trung với 2 cái tên nổi bật là Cố đô Huế và TP. biển Đà Nẵng.

Trên thực tế, không chỉ ở trung tâm thành phố, nằm ở ngoại thành cũng có rất nhiều điểm đến hấp dẫn, độc đáo khác. Trong đó, có cả những nơi được công nhận là Di tích Quốc gia, hay được ca ngợi bằng những mỹ từ đặc biệt.

Điểm đến sau đây là một ví dụ, được mệnh danh là “Thiên hạ đệ nhất hùng quan” và tính đến nay đã có tuổi đời gần 200 năm. Đó là Hải Vân Quan, tọa lạc trên đỉnh đèo Hải Vân. Cách trung tâm TP. Huế khoảng 90km và cách TP. Đà Nẵng khoảng 28km.

“Thiên hạ đệ nhất hùng quan” Ngày ấy...

Được mệnh danh là “Thiên hạ đệ nhất hùng quan” nhưng Hải Vân Quan ngày càng xuống cấp bởi không được trùng tu, tôn tạo, gây nên cảnh lộn xộn, nhếch nhác. Bởi lẽ, Hải Vân Quan nằm vị trí giữa TP. Huế và TP. Đà Nẵng, nên "cha chung không ai khóc" là vậy... Một thời hoang tàn “đệ nhất hùng quan” kéo dài hàng chục năm không được trùng tu, tôn tạo và xuống cấp trầm trọng theo năm tháng.

Từ khi các chúa Nguyễn làm chủ xứ Đàng Trong, rồi những cuộc nội chiến giữa nhà Trịnh và Tây Sơn, giữa nhà Tây Sơn và Nguyễn Ánh thì đèo Hải Vân luôn giữ một vị trí trọng yếu để các lực lượng làm nơi phòng thủ cũng như làm bàn đạp cho những cuộc tiến công. Nhận thức được tầm quan trọng ấy, ngay từ thời Gia Long (1802 - 1820), triều đình nhà Nguyễn đã cho đặt 4 dịch trạm tại huyện Phú Lộc và sửa đường lên đèo Hải Vân.

Đến thời Minh Mạng (1820 - 1840), nhà vua đã khuyến khích người dân sinh sống ở vùng núi non hiểm trở này, đồng thời cho xây một cửa quan ở đỉnh núi Hải Vân. Sau khi hoàn tất công việc xây dựng Hải Vân Quan, triều Nguyễn tiếp tục ban hành các chính sách khuyến khích dân cư đến sinh sống từ chân núi đến đỉnh đèo và dựng đền thờ thần núi Hải Vân.



Hải Vân Quan, tọa lạc trên đỉnh đèo Hải Vân. Cách trung tâm TP. Huế khoảng 90km và cách TP. Đà Nẵng khoảng 28km.

Tuy nhiên, cùng với thời gian và sự biến đổi của lịch sử, Hải Vân Quan cũng dần mất vai trò quan trọng với triều đình Huế. Giai đoạn từ 1886 - 1918, khi con đường thuộc địa số 1 vượt đèo Hải Vân được người Pháp tiến hành khai mở và lưu thông, Hải Vân Quan đã mất đi vai trò và chức năng của cửa ải phòng thủ phía nam Kinh đô Huế. Trải qua bao trận mưa bom, bão đạn, ngày nay Hải Vân Quan đã bị xuống cấp, hoang tàn, những dấu vết kiến trúc còn lại là sự pha trộn của các giai đoạn xây dựng từ thời Nguyễn (năm 1826) đến thời Pháp - Mỹ (1946 - 1975). Trong đó, nhiều đơn nguyên kiến trúc đã bị phá hủy, vùi lấp hoặc cải tạo, xây mới, làm thay đổi kết cấu.

Với diện tích gần 900m² khai đào tại 4 mặt lũy thành và trong lòng khu di tích, kết quả khảo cổ đã làm xuất lộ hoàn toàn các dấu tích nền móng kiến trúc còn lại của di tích Hải Vân Quan thời Nguyễn như: Bậc cấp, lối đi của hai cổng, hệ thống tường thành, pháo nhãn cùng dấu vết nền móng kiến trúc nhà Trú Sở và Vũ Khố. Hoạt động khai quật cũng đã phát lộ nhiều dấu tích kiến trúc được xây dựng trong giai đoạn từ 1946 đến 1975, khi quân đội Pháp và Mỹ đồn trú tại đây. Đây là những cứ liệu khoa học quan trọng phục vụ hiệu quả cho công tác tu bổ, tôn tạo, phục hồi và phát huy giá trị di tích Hải Vân Quan.

Đối với dấu tích của cổng “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”, kết quả khai quật ở độ sâu 1,4m, mọi dấu tích đã được làm xuất lộ. Qua đó, xác định được chân móng của cổng cũng được bố đá Thanh hình khối hộp chữ nhật giống với cổng Hải Vân

Quan. Kích thước cổng rộng toàn bộ 7,9m, cao 6,52m, dày 4,79m; vòm cổng rộng 3,47m, cao 4,55m. Nền cổng lát đá sa thạch, mép ngoài bó vỉa bằng hàng gạch vồ dựng nghiêng, tiếp đến là lớp đá dăm nhỏ đầm chắc với vôi hào. Trước cổng có khoảng sân rộng 7,9m, dài 7,1m được đầm chặt bằng đất cát và đá núi loại nhỏ, mặt sân nề bằng vữa hào truyền thống (dày 0,2m). Nền sân này đã trải qua nhiều giai đoạn cải tạo, bồi đắp.

Phía trước nền sân là lối đi của đường thiên lý từ Kinh đô Huế vào cổng “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”. Lối đi này rộng 4,8m, chạy men theo hướng đông bắc lên sườn núi phía tây của ngọn Hải Vân Sơn. Ban đầu, hai bên lối đi chỉ tạo thành vách ta - luy, nhưng có thể do bị sạt lở sau các trận mưa bão nên đã được kè đắp bằng đá núi để chống xói lở và đảm bảo an toàn cho người đi đường. Trong quá trình khảo sát, các nhà khoa học đã phát hiện dấu tích đường thiên lý từ Kinh đô Huế về Hải Vân Quan qua cổng “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”. Đường thiên lý rộng từ 2,6m đến 2,8m, men theo sườn núi. Tại đây còn có dấu vết của một trạm gác với bó móng được xếp bằng đá núi.



Phóng viên Thương hiệu & Công luận tại Hải Vân Quan chưa được trùng tu, sương mù bao phủ

Với vai trò là một lũy thành phòng thủ, kiểm soát an ninh qua lại trên đường thiên lý Bắc - Nam cũng như các tàu thuyền trên biển, từ cổng Hải Vân Quan đến “Thiên hạ đệ nhất hùng quan” được xây dựng một hệ thống tường thành khép kín, bao bọc toàn bộ khu di tích. Những dấu tích hiện còn ngày nay cho thấy, với chiều rộng hơn 1m, được xếp đá ngay ngắn đã làm cho nhiều người

ngộ nhận là hệ thống tường thành ở đây còn khá nguyên vẹn. Tuy nhiên, qua quá trình nghiên cứu, thám sát và khai quật, kết quả khảo cổ đã tìm thấy nhiều dấu vết nền móng tường thành cũ, cho thấy quy mô của tường thành xây dựng thời Nguyễn có phạm vi phân bố rộng hơn hệ thống tường thành hiện nay. Tường thành được xây theo kết cấu “thượng thu hạ thách”, chân móng rộng 2,2m, thân tường rộng 1,9m, cao 2,3m - 2,4m được xếp bằng đá núi, khít mạch.

Trong khoảng thời gian từ 1946 đến 1975, khi quân đội Pháp, Mỹ và chính quyền Sài Gòn đồn trú tại di tích Hải Vân Quan đã xây dựng mới tại đây hệ thống nhà ở, đồn bốt, lô cốt, công sự, ụ súng... làm thay đổi hoàn toàn bố cục mặt bằng nguyên gốc của di tích. Trong đó rõ nhất là tại cổng Hải Vân Quan và “Thiên hạ đệ nhất hùng quan” đã bị xây mới thêm phần kiến trúc trần bê tông phía trên để mở rộng tầm kiểm soát.

Ngoài ra, quân đội Mỹ đã xây thêm 5 chiếc lô cốt tại các vị trí xung yếu để bảo vệ cứ điểm này. Do vậy, dấu vết về di tích Hải Vân Quan hiện hữu trên mặt đất ngày nay, ngoài hai cổng Hải Vân Quan và Thiên hạ đệ nhất hùng quan còn lại từ thời Nguyễn (năm 1826), thì chủ yếu là những dấu tích xây dựng mới hoặc được cải tạo trong giai đoạn 1946 - 1975.



“Thiên hạ đệ nhất hùng quan” đang đại trùng tu

“Thiên hạ đệ nhất hùng quan” Bây giờ...

Sau hơn hai năm rưỡi trùng tu, di tích lịch sử cấp quốc gia Hải Vân quan chính thức mở cửa, đón du khách tham quan miễn phí từ ngày 1/8/2024. Trong ngày

đầu mở cửa, hàng nghìn người dân, du khách trong và ngoài nước đến di tích này để thưởng lãm công trình, check-in, ngắm nhìn sự hùng vĩ của “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”.



“Thiên hạ đệ nhất hùng quan” Bây giờ. Ảnh: Huỳnh Sơn

Thời tiết ngày 1/8 đến nay nắng nóng, song cũng không ngăn được bước dòng người dừng chân, đến chiêm ngưỡng di tích Hải Vân quan ngày đầu mở cửa. Từ sáng đến trưa, bên trong khu di tích luôn có hàng trăm người nối đuôi nhau vào tham quan, check-in. Theo ghi nhận của phóng viên Thương hiệu & Công luận, hầu hết khách tham quan đều phấn khởi, bất ngờ trước sự vừa tôn tạo hoành tráng, quy mô của khu di tích Hải Vân quan. Nhiều người không ngần ngại leo lên điểm cao nhất của di tích để ngắm nhìn cảnh đẹp thiên nhiên hai bên đèo Hải Vân.



Sau hơn hai năm rưỡi trùng tu, di tích lịch sử cấp quốc gia Hải Vân quan chính thức mở cửa, đón du khách tham quan miễn phí từ ngày 1/8/2024. Ảnh: Huỳnh Sơn

Chị Nguyễn Thị Lan, ở TP. Hồ Chí Minh chia sẻ với phóng viên: “Trước khi hầm đường bộ Hải Vân đưa vào khai thác, tôi có một lần ghé qua Hải Vân Quan, khi tham quan xong, trong đoàn ai cũng có ý kiến giống nhau. Sao một di tích lịch sử, nằm ở vị trí đặc địa như thế này mà bỏ hoang vậy, tiếc quá! Và buồn... Hôm nay, cũng tình cờ đi qua khu vực này, nghe được ngày mở cửa, nên đoàn quyết định không đi đường hầm mà đi lên Hải Vân Quan, tôi quá bất ngờ ngàng, vì quá đẹp và hoành tráng, rất giá trị...”.

Còn anh Lê Văn Hùng, một giáo viên dạy môn lịch sử cấp 3 tại Nhà Trang cho hay: “Em đến đây nhiều lần rồi, nhưng lần này nhìn thích thú quá, nhất là về đêm trông “Thiên hạ đệ nhất hùng quan” như một bức tranh, cảnh núi, biển, rừng xanh đẹp làm sao...”.



“Thiên hạ đệ nhất hùng quan” về đêm. Ảnh : Huỳnh Sơn

Dự án bảo tồn tu bổ, phục hồi và phát huy giá trị di tích Hải Vân quan khởi công từ tháng 12/2021 với kinh phí 42 tỷ đồng, do Trung tâm Bảo tồn Di tích Cố đô Huế phối hợp Sở Văn hóa và Thể thao TP. Đà Nẵng thực hiện. Đây là công trình chứa đựng nhiều giá trị về văn hóa, lịch sử và cũng là thắng cảnh nổi tiếng của hai địa phương. Đến nay, việc trùng tu di tích cơ bản bảo đảm phục hồi, tu bổ lại một số hạng mục công trình gốc của di tích như: Cổng “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”, cổng Hải Vân quan, nhà trú sở, hệ thống tường thành...



Dự án bảo tồn tu bổ, phục hồi và phát huy giá trị di tích Hải Vân quan khởi công từ tháng 12/2021 với kinh phí 42 tỷ đồng

Khách thập phương khi nghe thông tin “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”, chính thức đi vào hoạt động chắc chắn họ không bao giờ bỏ lỡ cơ hội đến đây tham quan, chứng kiến một di tích vang bóng một thời, vừa được đại trùng tu được mệnh danh “Thiên hạ đệ nhất hùng quan”.

Di tích Hải Vân quan được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch xếp hạng Di tích quốc gia tại Quyết định số 1531/QĐ-BVHTTDL ngày 14/04/2017.

Hoàng Hữu Quyết